

Mentoring in de Jeugdzorg

Marianne Berger & Yvonne Booij¹

Mentoring in Youth Care

In this article the contribution of mentoring programmes that are used in Youth care is being investigated, as is the question which elements of mentoring programmes cause positive effects. Insight based on literature is being connected to the practice of mentoring programmes. This is done by describing three mentoring programmes: COACHING, Match and Youth at Risk. Then the conceptual foundation will be dealt with and its influence on the mentor relationship, the selection of volunteers and their training and supervision. In spite of the fact that results of studies into the effects of mentoring programmes are at times contradictory, it can be concluded that mentoring has a moderately positive effect on juveniles' functioning. In particular if a mentoring programme is used preventatively in at risk juveniles effects are found. The described Dutch mentoring programmes have some of the characteristics of effective programmes that have been presented in literature. Important success factors such as providing ongoing training, carrying out activities and clearly stating mutual expectations with regard to the frequency of contacts have been incorporated into the programmes. However, the systematic involvement of parents into the programmes, which was also found to be an important success factor, is not used on a regular basis in the described mentoring programmes.

Inleiding

De begeleiding van risicojeugd door een mentor heeft een lange traditie. Al in het begin van de twintigste eeuw werd in New York het programma Big Sisters opgericht door een groep vrouwen die een vriendschappelijke relatie aangingen met meisjes die voor de kinderrechtbank kwamen. In diezelfde tijd werd door een groep invloedrijke mannen het programma Big Brothers opgericht. Deze twee stromingen hebben zich verder ontwikkeld waarna in 1977 de organisaties bij elkaar kwamen en samen Big Brothers Big Sisters of America (BBBSA) vormden (Elliot, McGill, Mihalic, & Grotpeter, 2001). Alhoewel het koppelen van een mentor aan een jongere (met probleemgedrag) dus al lange tijd wordt gedaan, zijn mentorprogramma's de laatste jaren sterk in opkomst. Momenteel zijn er in Amerika meer dan 500 plekken waar BBBSA gevestigd is en samen zorgen deze voor meer dan 100.000 één-op-één relaties tussen een jongere en een volwassen vrijwilliger (Elliot et al., 2001). Hierbij is een duidelijke tendens waarneembaar dat mentorprogramma's meer en meer voor risicojeugd of voor kinderen en jeugdigen met gedragsproblemen worden ingezet (Jackson, 2002). Ook in Nederland

Marianne Berger is pedagoog en als senior-medewerker verbonden aan NIZW-Jeugd (Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn, Centrum Jeugd) te Utrecht.

Yvonne Booij is pedagoog en was tot november 2002 als junior-medewerker verbonden aan NIZW jeugd.

Correspondentieadres: Marianne Berger, NIZW Jeugd, Postbus 19152, 3501 DD Utrecht, e-mail: m.berger@nizw.nl

is het aantal mentorprogramma's de laatste jaren sterk toegenomen. Soms betreft het uit Amerika overgewaaid programma's zoals Match (onder meer gestoeld op Big Brothers Big Sisters) en Youth at Risk. Vaak ook gaat het om programma's die in Nederland zijn ontwikkeld.

Door een eigentijdse invulling hebben mentoringprojecten een grotere aantrekkingskracht en meer status dan de traditionele vormen van vrijwilligerswerk in de zorgsector. Voor veel mensen zijn persoonlijke ontplooiing en betrokkenheid belangrijke drijfveren om vrijwilligerswerk te doen. Het coachen van jongeren is een vorm van vrijwilligerswerk die tegemoet komt aan deze motieven. Ook past de aanpak in het nieuwe vrijwilligerswerk: korte, afgebakende projecten in plaats van de langer durende verplichting van oudere vormen van vrijwilligerswerk (Galesloot, 2000).

Mentoringprogramma's mogen zich ook verheugen in een toenemende belangstelling vanuit het bedrijfsleven (Kinds, 2002). Veel bedrijven staan hiervoor open in het kader van de toenemende tendens tot 'maatschappelijk ondernemen', hetgeen inhoudt dat bedrijven naast hun economische doelstelling ook hun maatschappelijke verantwoordelijkheden oppakken (Malmberg, 2002). Een andere reden hiervoor is dat de houding en vaardigheden die nodig zijn voor mentoring gezien worden als belangrijke elementen van teamsamenwerking en hedendaags leidinggeven. De maatschappelijke betrokkenheid van het bedrijf wordt op deze wijze verbonden met concrete bijdragen aan de persoonlijke ontwikkeling van de medewerkers. Denk hierbij aan zelfvertrouwen, persoonlijke communicatie, beïnvloedingsvaardigheden, coachingvaardigheden, flexibiliteit en mensen 'managen'.

In dit artikel gaan we na wat de bijdrage is van mentorprogramma's die in de Jeugdzorg worden ingezet en welke elementen van mentorprogramma's voor positieve effecten zorgen. Daarvoor bekijken we enkele Nederlandse mentorprogramma's en hebben we een literatuuronderzoek naar mentoring verricht.² Geprobeerd wordt de inzichten uit de literatuur te verbinden met de praktijk van de mentoringprogramma's. Dit vindt plaats aan de hand van de explicitering van de conceptuele onderbouwing en de uitwerking hiervan in het mentor-jongere contact en de selectie, training en begeleiding van vrijwilligers. Tenslotte wordt er in de laatste paragraaf een aantal conclusies getrokken en worden suggesties voor verbetering gedaan.

Wat is een mentor?

Mentoren zijn betrouwbare, verantwoordelijke volwassenen die door ondersteuning en/of begeleiding van een jongere, een positieve bijdrage leveren in het leven van deze jongere.

Er kunnen twee typen mentoring worden onderscheiden, namelijk natuurlijke mentoring en geplande mentoring. Natuurlijke mentoring vindt plaats in de omgeving van de jongere. Natuurlijke mentoren kunnen een belangrijke rol in het leven van adolescenten spelen. In een onderzoek naar de effecten van natuurlijke mentoren op het functioneren van jongeren rapporteerde 52 % van 770 geïnterviewde adolescenten een natuurlijke mentor te hebben (een oom of tante, grootouder, leerkracht e.d.). Degenen met een natuurlijke mentor gaven te kennen minder marihuana te roken, minder betrokken te zijn bij criminaliteit, een positievere houding ten aanzien van school te hebben en beter te functioneren op school in vergelijking met de groep die geen natuurlijke mentor heeft. Er werden geen verschillen gevonden met betrekking tot het voorkomen van angst en

depressie (Zimmerman, Bingenheimer & Notaro, 2002). Ook ander onderzoek naar de invloed van volwassen natuurlijke mentoren op risicogedrag van adolescenten leverde positieve resultaten op (Beier, Rosenfeld, Spitalny, Zansky & Bontempo, 2000).

Geplande mentoring, het thema dat in dit artikel centraal staat, vindt plaats in gestructureerde programma's waarin een volwassene en een jeugdige geselecteerd en gekoppeld worden. Een belangrijk voordeel van geplande mentoring is dat dit de mogelijkheid biedt tot gerichte beïnvloeding, onder meer middels selectie van mentoren en jongeren, een weloverwogen matching en begeleiding van het contact (Thompson & Kelly-Vance, 2001). Naast het begrip 'mentoring' wordt in de praktijk ook vaak het begrip 'coaching' gebruikt. Feitelijk is er echter een onderscheid tussen beide begrippen. Waar bij mentoring het ontwikkelen van algemene vaardigheden en persoonlijkheid centraal staat, richt coaching zich meer op het ontwikkelen van specifieke vaardigheden (Kinds, 2002).

Ook het fenomeen 'maatjesprojecten' wordt in allerlei vormen gebruikt. Bij maatjesprojecten gaat het om georganiseerde vriendschap op maat (Glissenaar, 1999). Soms met leeftijdgenoten, maar in veel gevallen zijn de maatjes volwassenen. In de praktijk zijn er dan ook veel overeenkomsten tussen de rol van een mentor en die van een maatje.

De volgende kenmerken van een mentoringprogramma zijn te onderscheiden (Kinds, 2002):

- er is sprake van een één op één relatie;
- deze is gebaseerd op vrijwilligheid aan beide zijden;
- de relatie is niet hiërarchisch (alhoewel de mentor meestal meer kennis en/of ervaring heeft);
- er is sprake van een persoonlijk commitment aan beide zijden;
- de relatie wordt voor langere, vooraf bepaalde tijd aangegaan;
- mentoring is gericht op een bepaald doel of thema.

Hoe dit in de praktijk van een aantal programma's wordt ingevuld, wordt duidelijk in het vervolg van dit artikel.

Effecten van mentorprogramma's in de USA

Mentorprogramma's zijn regelmatig onderzocht op effectiviteit. De uitkomsten van het onderzoek zijn niet altijd eenduidig. Toch wordt in veel gevallen geconcludeerd dat mentoring een bescheiden positief effect heeft op het functioneren van jongeren.

Op basis van een aantal, veelal oudere, onderzoeken naar de resultaten van een tiental mentoringprogramma's werd geconstateerd dat een vriendschappelijk en ondersteunend contact geen wezenlijke invloed heeft op schoolse prestaties, schoolbezoek, drop-out en probleemgedrag van het kind (Catalano, Arthur, Hawkins, Berglund & Olson, 1998). Uit een andere studie in dit overzicht bleek eveneens dat bij de groep jeugdigen die met name een vriendschappelijk contact met de mentor onderhield geen verbeteringen, in dit geval met betrekking tot schoolbezoek, geconstateerd werden. Wanneer de mentor bij een vergelijkbare groep jongeren een aantal technieken gericht op gedragsverandering inzette, had dit wel een positief effect op schoolbezoek (Fo & O'Donnel, 1975).

Het meest omvangrijke onderzoek naar Big Brothers Big Sisters of America (BBBSA) is van Tierney et al (1995), zoals beschreven in de Blueprint for violence prevention Big Brothers Big Sisters of America (Elliot et al., 2001). Het betreft hier een onderzoek waaraan ongeveer 1138 kinderen uit achterstandsgezinnen in de leeftijd van 10-16 jaar deelnamen. Door een willekeurige toedeling zijn ze verdeeld

over een experimentele en een controlegroep. De kinderen uit de experimentele groep werden gekoppeld aan een volwassene, de controlegroep niet. Anderhalf jaar na afsluiting werd een aantal positieve effecten van het programma gevonden. In vergelijking met kinderen in de controlegroep had 46% van de kinderen die deel hadden genomen aan het BBBSA-programma minder kans om drugs te gaan gebruiken, had 27% minder kans om alcohol te gaan gebruiken, had 52% minder dagen op school gemist, doubleerde 37% minder op school en was 32% minder agressief. BBBSA kinderen hadden daarnaast een betere relatie met hun ouders en kregen meer emotionele steun van leeftijdsgenoten.

De positieve invloed van mentoring op schoolse prestaties werd vastgesteld op basis van onderzoek naar de effecten van een BBBSA programma (Thompson & Kelly-Vance, 2001). Ondanks het feit dat de school niet centraal stond in het vriendschappelijke mentorcontact, bleken er wel effecten op dit terrein. De onderzoekers verklaren dit uit het feit dat mentoren in het kader van hun algehele ondersteunende contact het functioneren van de jongere op school vanzelf als aandachtspunt meenemen.

Meer licht op de invloed van verschillende kenmerken van mentorprogramma's op de effectiviteit wordt geleverd op basis van een meta-analyse naar de effectiviteit van 55 mentorprogramma's (DuBois, Holloway, Valentine, & Cooper, 2002). Hieruit wordt geconcludeerd dat deelname een bescheiden effect heeft op het functioneren van de jeugdigen met betrekking tot sociaal emotioneel functioneren, schoolse prestaties en beroepsperspectieven. Er is echter een aantal programmakenmerken dat de effectgrootte positief beïnvloedt. Dit betreft: doorgaande training voor mentoren, het inbouwen van structurele activiteiten voor mentoren en jongeren, duidelijke wederzijdse verwachtingen omtrent de contactfrequentie, het betrekken van de ouders bij het programma, het bieden van ondersteuning aan ouders en het monitoren van de programma-implementatie. Ondersteuning bij en structurering van het mentorcontact blijkt dus van groot belang. Dit is een saillant gegeven in het licht van het feit dat slechts in 23% van de onderzoeken sprake is van doorgaande training, terwijl de meeste tijd lijkt te gaan naar screening van mentoren en matching aan een jeugdige.

Ook een sterke band tussen mentor en jeugdige blijkt samen te hangen met positieve effecten. Een andere bevinding is de steun voor de aanname dat mentorprogramma's het meest opleveren voor jongeren die als 'at risk' beschouwd worden. Met name wanneer de jongeren te maken hebben met risicofactoren in de omgeving (bijv. slechte sociaal economische omstandigheden, het komen uit een eenoudergezin) blijkt het contact met een mentor effectief te zijn. Jongeren die in een omgeving verkeren die gekenmerkt wordt door een gebrek aan positieve steun van volwassenen en rolmodellen in het dagelijks leven, blijken goed te kunnen profiteren van mentoring als preventieve interventie. Daarentegen is er op basis van de meta-analyse geen bewijs voor de effectiviteit van mentoring-programma's voor jongeren die op basis van individuele risicofactoren, zoals slecht functioneren op school, geselecteerd worden.

Mentorprogramma's in Nederland

Ook Nederland heeft een lange traditie bij het inzetten van vrijwilligers als mentor bij de begeleiding van risicojeugd. Zo werd in de Kinderbescherming veel gebruik gemaakt van vrijwilligers die specifieke taken vervulden in het kader van een ondertoezichtstelling. In de jaren zeventig en tachtig werden vaak vrijwilligers ingezet in het kader van programma's voor 'kansarme' jongeren. Vaak was er sprake van een maatschappijkritische component: vrijwilligers moesten de hulp-

verlening aanvullen die in de ogen van alternatieve hulpverleners tekort schoot (Berger, 1984). Momenteel worden vrijwilligers zowel in preventieve programma's ingezet, als in aanvulling op de hulpverlening die vanuit de curatieve jeugdzorg wordt geboden. Voorbeelden van bekende mentoringprogramma's zijn: COACHING, Match en Youth at Risk.

COACHING

COACHING is gericht op jongeren vanaf ongeveer 14 jaar die in het dagelijks leven onvoldoende steun ervaren en/of die onvoldoende kunnen profiteren van de begeleiding door professionals. Zij worden gedurende 6 tot 8 maanden gekoppeld aan een coach, een vrijwilliger die in de buurt van de jongere woont. Het programma is gebaseerd op leertheoretische principes. Het doel van COACHING is het leren van nieuwe vaardigheden aan deze jongeren, zodat ze beter kunnen functioneren in het dagelijks leven. Voor het leren van deze vaardigheden wordt inspiratie gevonden bij gedragstherapeutische technieken. Op basis van de filosofie van het programma ligt de kracht van de begeleiding door een vrijwilliger (die in de buurt van de jongere woont) in het niet-verplichtende karakter van het contact en in het feit dat het contact in een alledaagse omgeving plaatsvindt. Bij COACHING wordt uitgegaan van de 'spontane manier van handelen' van een coach. Er worden echter wel enkele handvatten gegeven die de coach kan gebruiken bij de begeleiding van de jongere. Het contact tussen de coach en de jongere verloopt in grote lijnen altijd hetzelfde: eerst even iets drinken en bijpraten, daarna aan de slag met het zogenaamde 'scorelijstje'. Met behulp hiervan wordt naar een aantal aspecten uit het dagelijks leven van de jongere, zoals dagbesteding, contact met vrienden en vriendinnen en vrijetijdsbesteding gevraagd. Aan de hand van de waardering van de jongere op deze gebieden wordt een begeleidingsonderwerp uitgekozen. Daarnaast is er ruimte om samen dingen te doen (Berger & Slot, 1997).

Onderzoek naar de effectiviteit van het COACHINGproject in Nederland leerde dat de deelnemende jongeren, die gedurende 6 maanden door een coach waren begeleid, in vergelijking met een vergelijkingsgroep minder probleemgedrag vertoonden en beter functioneerden in hun relaties buiten het gezin (Beljaars, Berger & Slot, 1987).

Match

De doelstelling van Match is 'het bieden van ondersteuning aan kinderen ten behoeve van het beter functioneren in het dagelijkse leven en het vergroten van hun zelfredzaamheid en al hetgeen hiermee in de ruimste zin verband houdt of daaraan bevorderlijk kan zijn' (Dut, 2000). De leeftijd van de doelgroep is 4 tot 24 jaar, maar de meeste kinderen zijn rond de 12 jaar. De vrijwilligers die als mentor optreden voor een kind, zijn volwassenen die op grond van hun persoonlijkheid in staat zijn een positieve bijdrage te leveren voor deze kinderen en jongeren. De kinderen en vrijwilligers ondernemen samen recreatieve en educatieve activiteiten. Hierbij gaat het er vooral om positieve aandacht te geven en een stimulans te zijn voor de kinderen en jongeren. Naast individuele activiteiten worden er regelmatig gezamenlijke uitjes georganiseerd voor de jongeren en de mentoren.

Match is een preventief mentorprogramma. Vaak zijn indicaties aanwezig van (beginnend) probleemgedrag. Het gaat hierbij om jongeren die in hun ontwikkeling kwetsbaar zijn als gevolg van factoren in hun persoonlijkheid en/of directe omgeving, zoals laag gevoel van eigenwaarde, weinig tot geen sociale contacten, omgangsproblemen met hun ouders of het niet kunnen omgaan met vrije tijd.

Vaak betreft het kinderen van alleenstaande of allochtone ouders. Match richt zich bij de mentoring op zichtbare gedragingen en niet op de analyse van onderliggende problemen. Gedurende de periode dat een jongere en een mentor gekoppeld zijn, heeft de individuele begeleiding van de mentor geen structureel karakter. Begeleiding komt meestal tot stand wanneer vrijwilliger en kind of jongere tegen bepaalde zaken aanlopen en feedback nodig heeft.

Uit het evaluatieonderzoek naar Match kwam op basis van zelfrapportage naar voren dat kinderen, ouders en vrijwilligers in het algemeen vinden dat het kind in redelijk grote mate vooruit is gegaan. De kinderen tot en met 11 jaar voelen zich over het algemeen beter, vinden dat het beter gaat thuis en op school, en voelen zich minder alleen door Match. Kinderen van 12 jaar en ouder ervaren vooral effecten in de algemene vooruitgang, hebben zelfvertrouwen en voelen zich minder alleen. Ook ouders ervaren deze effecten en ook vinden ze dat het kind levendiger is geworden. De meerderheid van de ouders ervaart niet dat het kind beter met hen kan opschieten, dat het kind andere vrienden heeft gekregen of dat het kind het leuker vindt om naar school te gaan. De vrijwilligers ervaren dat het kind levendiger is geworden, meer zelfvertrouwen heeft gekregen en minder somber is, maar ervaren geen effecten op de wijze van omgaan met geld, contacten met anderen en contact met ouders (Bohlmeijer & Bolier, 2001; Bolier & Bohlmeijer, 2001).

Youth at Risk

Youth at Risk (YAR) richt zich op 'multi-probleemjongeren'. Dit zijn jongeren met problemen op vier of meer leefgebieden. Vaak is er zowel sprake van geïnternaliseerde als geëxternaliseerde problemen. Bij YAR wordt er op het ontstaan van de problemen ingegaan en wordt er een begin gemaakt met het verwerken van het verleden. De jongeren worden erop gewezen dat ze zelf verantwoordelijk zijn voor hun leven en dat ze niet de schuld bij anderen of hun verleden mogen leggen. Daarnaast werken de jongeren aan drie doelen die ze voor zichzelf gesteld hebben.

Bij YAR hebben zowel vrijwilligers als professionals een inbreng. Dit is gekoppeld aan de verschillende fasen van het programma. Tijdens de eerste fase, het voortraject, worden jongeren met problemen gemotiveerd om mee te doen aan het programma. Ook worden er vrijwilligers geworven en worden alle voorbereidingen getroffen die nodig zijn voor de twee volgende fasen van het project. De tweede fase is de residentie, een intensieve trainingsweek op locatie. In deze week worden de jongeren geconfronteerd met hun verleden en ontdekken ze de overtuigingen die ze over zichzelf hebben. Ze worden zich bewust van hun eigen verantwoordelijkheid en leren mogelijkheden zien. Ze bekijken wat ze in hun leven willen veranderen en stellen drie doelen op die ze willen bereiken. Bij een groep van 30 jongeren gaan er minimaal 60 vrijwilligers mee naar de residentie. De derde fase is het vervoltraject. Dit is een negen maanden durend traject, waarin de jongeren gaan werken aan de drie doelen die ze zichzelf gesteld hebben. Hierbij gesteld hebben door een vrijwilliger, de committed partner (CP). Ze hebben twee keer per week contact waarvan één keer face-to-face. Daarnaast is er één keer per maand een groepsbijeenkomst die de hele dag duurt. Tijdens deze door een trainer geleide bijeenkomsten worden diverse thema's besproken en activiteiten ondernomen. Daarnaast zijn er twee keer per maand teambijeenkomsten waarin de jongeren over hun ervaringen kunnen praten en gecoacht worden op hun commitment aan de eerder gestelde doelen. Bovendien is er een keer per maand een informele avond. Dit is vrijwillig, de jongeren en committed partners kunnen deze avond zelf activiteiten organiseren (Berger & Booij, 2002; Booij & Berger, 2002).

Uit het onderzoek naar Youth at Risk blijkt dat bij de jongeren die aan het YAR-

project hebben deelgenomen op een aantal leefgebieden een lichte positieve verandering te constateren is. Ook op het gebied van criminaliteit en andere risicovolle gewoonten wordt een licht positieve tendens gerapporteerd. Vanwege de kleine aantallen konden echter geen significante verschillen worden vastgesteld (Jakobs & Van Wijk, 2002).

Een van YAR afgeleid programma is Mate for You. Dit programma is gericht op een doelgroep met een lichtere problematiek, te weten jongeren in de leeftijd van 17-23 jaar die een natuurlijk ondersteunend netwerk missen. Het doel van Mate for You is te voorzien in sociale steun en ondersteuning te bieden bij het dagelijks functioneren door de jongeren gedurende een jaar aan een vrijwilliger te koppelen. Er zijn drie soorten vrijwilligers: een persoonlijke coach, een taakgerichte coach en een maatje. De persoonlijke coach ondersteunt een jongere bij het bereiken van doelen die de jongere zichzelf gesteld heeft. Indien nodig kan hiernaast een taakgerichte coach worden ingezet, met expertise op een specifiek gebied waarmee hij een jongeren met een bepaald probleem ondersteunt. Soms wordt alleen een maatje ingezet, die een keer in de twee weken samen met de jongere een activiteit onderneemt.

Conceptuele onderbouwing

Om een goed preventief of curatief hulpverleningsprogramma te kunnen ontwikkelen is het van belang dat het programma een heldere conceptuele onderbouwing heeft. Er dient een theoretisch concept te zijn dat aan het programma ten grondslag ligt. Een helder concept biedt aanknopingspunten voor de verdere explicitering van de veronderstellingen waarom een interventie werkt en maakt het mogelijk om deze veronderstellingen aan gericht onderzoek te onderwerpen (Kazdin, 1998).

Conceptuele onderbouwing voor mentoringprogramma's is te vinden in de theorievorming rondom risico- en protectieve factoren. Een risicofactor is een kenmerk van een groep personen met een verhoogde kans op het ontstaan van een probleem. Risicofactoren zijn voorspellers voor een toenemende kans op het ontstaan van het probleem. Voorbeelden van risicofactoren bij het ontstaan van antisociaal gedrag zijn bijvoorbeeld problemen in het gezin, gebrek aan binding bij school en omgang met vrienden die probleemgedrag vertonen (Catalano et al., 1998). Protectieve factoren zijn factoren die samengaan met een verminderde kans op het vertonen van een probleem. De werking van een protectieve factor bestaat alleen in aanwezigheid van een risicofactor: geen protectie zonder risico. Belangrijke protectieve factoren zijn ontvangen van sociale ondersteuning, onderhouden van contacten met competente volwassenen, ervaren van binding, het beschikken over vaardigheden en het krijgen van erkenning (Catalano et al., 1998; Masten, 1994).

Mentoringprogramma's grijpen op deze protectieve factoren aan. Jongeren in risicovolle omstandigheden krijgen een mentor toegewezen die als protectieve factor moet dienen om de invloed van risicofactoren te verminderen. In de verschillende onderzoeken die eerder in dit artikel zijn besproken is wetenschappelijk bewijs geleverd voor deze aanname.

De manier waarop de mentor als protectieve factor wordt ingezet in de besproken Nederlandse programma's varieert. Hierin speelt het specifieke theoretisch concept van het programma in kwestie een rol.

Match baseert zich, in navolging van de BBBSA programma's, op de sociale controle theorie van Hirschi (Elliot et al, 2001). Deze houdt in dat het aangaan van bindingen met prosociale personen, commitment aan sociaal aanvaardbare doelen en deelname aan leuke activiteiten een jongere weerhouden om deel te nemen aan

ongewenst en overlastgevend gedrag, omdat een jongere die meer binding ervaart meer te verliezen heeft.

COACHING maakt gebruik van leertheoretische inzichten waarbij veel nadruk gelegd wordt op het aanleren van vaardigheden aan de jongere (Berger & Slot, 1997).

Bij Youth at Risk wordt gebruik gemaakt van theorieën die terugrijpen op Neurolingvistisch Programmeren (NLP), die op hun beurt weer gebaseerd zijn op concepten uit onder meer de Gestalttherapie en de Transactionele Analyse.

Zoals toegelicht in de volgende paragraaf hebben deze verschillende theoretische oriëntaties grote invloed op de inhoud van het mentor-jongere contact.

De mentorrelatie

Bij het programma Match wordt, in navolging van de BBBSA-programma's, de nadruk gelegd op de contacten met een competente volwassene (Bolier & Bohlmeijer, 2001). Het hebben van een plezierig en steunend contact staat hierbij voorop. Dit wordt bevorderd door het gezamenlijk ondernemen van leuke activiteiten, waarbij wordt aangesloten bij de interesses van de jeugdige en bij de gestelde doelen. Het accent ligt niet op de activiteit zelf, de relatie ontwikkelt zich eerder door de wijze waarop de activiteiten gepland worden, waarbij het betrekken van de jeugdige in het besluitvormingsproces van groot belang is. Op basis hiervan wordt vertrouwen en vriendschap opgebouwd (Elliot et al., 2001).

Bij COACHING wordt de steunende volwassene ook nadrukkelijk ingezet als begeleider van de jongere. Met behulp van een aantal eenvoudige gedragstherapeutische technieken probeert de coach de jongere vaardigheden aan te leren (Berger & Slot, 1997). Het accent ligt hierbij op het coachen van de jongere aan de hand van concrete onderwerpen die in het dagelijks leven een rol spelen. Een werkrelatie ontstaat gaandeweg doordat een coach luistert, informeert, vraagt naar dingen die goed en dingen die niet goed gaan en gezamenlijk naar oplossingen zoekt. Ook bij Youth at Risk gaat het om steun en begeleiding. Niet het aanleren van vaardigheden staat hierbij centraal, maar het ondersteunen van de jongere bij het bereiken van zijn doelen door middel van het stellen van vragen, het onderverdelen van de doelen in actiestappen en het houden van de jongere aan zijn verantwoordelijkheid. De committed partner betreft hierbij nadrukkelijk ook de manier waarop hij/zij zelf met problemen is omgegaan en vasthoudt aan gestelde doelen.

Ondanks het feit dat in de verschillende programma's op uiteenlopende wijze invulling gegeven wordt aan het mentor-jongere contact, zijn er ook een aantal gemeenschappelijke elementen te onderscheiden die van belang zijn bij het opbouwen en onderhouden van de mentor-jongere relatie. Zo geven onderzoek en theorievorming aan dat de relatieopbouw tussen mentor en jongere in elk geval deels te beïnvloeden is. Onderzoek wees uit dat mentoren die weinig tijd uittrokken voor de opbouw van het contact en al snel begonnen met het werken aan verandingsgerichte doelen een hoge uitval van jongeren hadden. Andersom was bij mentoren die veel aandacht besteedden aan de vriendschappelijke relatie de uitval laag. Advies en begeleiding in een later stadium werd goed geaccepteerd (Morrow, 1995 in Elliot et al., 2001). De opbouw van de relatie verloopt dan ook in fasen (Schwiebert, 2000, naar Galbraith & Cohen, 1995): de startfase, waarin het opbouwen van de relatie en het uitspreken van wensen en doelen centraal staat; de begeleidingsfase, waarin gewerkt wordt aan de uitbouw van het contact en de gestelde doelen; de afrondingsfase, waarin het formele mentorcontact beëindigd wordt en de herdefiniëringfase waarin mentor en jeugdige moeten zoeken naar een goede invulling van hun nieuwe rollen.

Volgens Schwiebert (2000) zijn de volgende aspecten belangrijk voor de relatie-opbouw tussen mentor en jeugdige: de mentor en de jeugdige hebben zicht op hun eigen krachten en leerpunten en communiceren hierover met elkaar, er is sprake van duidelijke wederzijdse verwachtingen, de mentor heeft tijd beschikbaar, de mentor geeft veel opbouwende feedback, de mentor verbindt de jeugdige met relevante bronnen in de samenleving, de mentor en jongere ondernemen samen informele activiteiten en de mentor behoedt de jeugdige voor het nemen van verkeerde beslissingen. Hoewel deze aandachtspunten geformuleerd zijn voor het mentoraat in opleiding of beroep, bieden ze ook aanknopingspunten voor mentorprojecten in de Jeugdzorg.

Ook het bewustzijn van de functie van rolmodel die de mentor ten opzichte van de jongere inneemt kan in elk mentorprogramma benut worden. Drie karakteristieken van een succesvol rolmodel zijn: de mentor gedraagt zich op een wijze die hij/zij ook bij de jongere wil zien, de mentor vertelt over morele uitdagingen die hij/zij zelf heeft meegemaakt en de mentor laat zien hoe volwassenen denken en handelen in moeilijke situaties (Hamilton & Darling, 1996, in Bolier & Bohlmeijer, 2001). De visie dat een mentor als rolmodel kan fungeren, heeft tot gevolg dat mentoren vaak worden ingezet in eenoudergezinnen. Grossman en Rhodes (2002) plaatsen hierbij echter wel een kanttekening. Jeugdigen uit eenoudergezinnen hebben vaak geen contact met de andere ouder en/of ze hebben in het verleden een onbevredigende relatie met deze ouder gehad. Wanneer het niet klikt met de mentor kan dit ervaren worden als 'weer een mislukking' en zeer teleurstellend zijn voor de jeugdige. Mentorrelaties die wel in stand blijven kunnen echter zeer effectief zijn.

Duur van de mentorrelatie

Zowel COACHING als YAR, die zich beide op oudere adolescenten richten, hebben een geplande duur van zes tot acht, respectievelijk negen maanden. Dit ook vanuit de aanname dat het beter is voor de jongere om gepland een afgebakend contact te beëindigen, dan een te lang durend contact te laten uitdoven. Bovendien stimuleert een beperkte duur van het contact de jongere tot zelfstandigheid en de mentor om hieraan te werken. Match, dat zich op een gemiddeld jongere doelgroep richt, hanteert een contactduur van rond een jaar. De geplande duur komt overeen met de lering die uit onderzoeksresultaten kan worden getrokken.

Zo is een groot onderzoek uitgevoerd naar de invloed die de duur van een mentorrelatie heeft op het effect van een BBBSA-programma (Grossman & Rhodes, 2002). Aan dat onderzoek deden 1138 jonge, stadse adolescenten mee, verdeeld over een experimentele en een controlegroep. Meer dan 70% van de jongeren zag hun mentor minstens 3 keer per maand en 45% ontmoette elkaar één of meer keer per week. De gemiddelde ontmoeting duurde 3,6 uur. Afhankelijk van hoe lang de relatie had geduurd, werden de jongeren met een mentor in 4 groepen gedeeld, namelijk in de groepen: minder dan 3 maanden (6%), 3-6 maanden (13%), 6-12 maanden (36%), meer dan 12 maanden (45%). Jongeren die meer dan 12 maanden een mentor hadden, rapporteerden een toename in eigenwaarde, sociale acceptatie en schoolse competentie, een betere kwaliteit van de relatie met de ouders, hogere waardering van school en een afname in zowel drugs- als alcoholgebruik. Jongeren bij wie het contact korter duurde, rapporteerden minder effecten. Jongeren die minder dan 3 maanden een mentor hadden gehad gaven een vermindering in zelfwaarde en schoolse competentie aan.

Oudere adolescenten neigden ernaar kortere relaties te onderhouden dan jongere adolescenten. In het licht van de ontwikkeling van jongeren is dit niet verrassend,

oudere adolescenten verlangen meer autonomie en vriendschappen, hetgeen kan concurreren met de mentorrelatie.

Bij de adolescenten die seksuele, emotionele of psychische mishandeling hadden meegemaakt, bleek het mentorcontact vaker voortijdig afgebroken te zijn. Wellicht belemmert deze problematiek de relatievorming en sluit het mentorcontact onvoldoende aan bij de hulpvraag.

Selectie van vrijwilligers

Een zorgvuldige selectie van vrijwilligers is van groot belang. Kwetsbare jongeren gaan gedurende langere tijd een één-op-één contact met hen aan. Door selectie wordt aan één van de randvoorwaarden voor een geslaagd contact voldaan. Om goed te kunnen selecteren is het nodig om zicht te hebben op de kenmerken van goede vrijwilligers.

Vrijwilligers worden vaak op de volgende kenmerken geselecteerd: leeftijd (min. 20 jaar), bekendheid met de omgeving, stabiliteit op het gebied van beroep en relaties, zelfvertrouwen hebben, sociale vaardigheden bezitten en mensen kunnen vertrouwen (Haanstra, 1998).

Daarnaast is het van belang dat de specifieke kenmerken van het programma ook aansluiten bij de vrijwilliger die zich bij het programma aansluit.

Naast deze algemene kenmerken hanteren de Nederlandse programma's ook een aantal specifieke kenmerken voor de selectie van vrijwilligers. Deze kenmerken kunnen gezien worden als een uitvloeisel van de specifieke visie van het programma, waarbij passende kandidaten gezocht worden.

Specifieke kenmerken waarop bijvoorbeeld door Match geselecteerd wordt zijn: een persoon zijn waaraan een kind of jongere zich kan spiegelen, in staat zijn een kind of jongere te stimuleren tot positief gedrag en zich kunnen verplaatsen in de belevingswereld van de kinderen of jongeren (Dut, 2000). Bij Youth at Risk wordt onder meer gelet op de levenservaring van de committed partner. Hierdoor kan hij zijn eigen ervaringen in het omgaan van problemen met de jongere delen en kan hij omgaan met de, vaak schokkende, ervaringen van de jongere. Bij COACHING wordt onder andere nagegaan of de vrijwilliger concreet taalgebruik hanteert en in termen van observeerbaar gedrag kan denken en communiceren.

De kenmerken van goede vrijwilligers zijn in een aantal onderzoeken onderzocht. Haanstra (1998) noemt het onderzoek van Herman uit 1993 naar de kenmerken van vrijwilligers bij BBBSA. Flexibiliteit, tolerantie en het goed om kunnen gaan met kinderen blijken van groot belang te zijn.

Uiteraard wordt altijd geprobeerd om vooraf in te schatten of een vrijwilliger in staat zal blijken om een mentorcontact op te bouwen en te onderhouden. Voortijdig afbreken van het contact is immers voor de jongere niet wenselijk. De inschatting vindt veelal plaats met behulp van gezond verstand en ervaring. Volgens Herman en Usita (1994) biedt de 16 PF (16 personality factors) een gestandaardiseerd hulpmiddel ter ondersteuning van het selectieproces. De 16 PF is een persoonlijke inventarisatie (187 items) die bestaat uit vijftien duale persoonlijkheidsschalen (bijvoorbeeld koel – warm; niet assertief – dominant; relaxt – gespannen) en één intelligentieschaal. Op basis van een kleinschalig onderzoek bleken met behulp van de 16 PF vrijwilligers onderscheiden te kunnen worden die het contact langer dan een jaar onderhielden van vrijwilligers die het contact voortijdig beëindigden. De vrijwilligers die het langer vol hielden konden zich beter een beeld vormen van de taak van een mentor, waren plichtsgetrouwer, gevoelsmatiger en opener dan de vrijwilligers die eerder stopten. Voor zover bekend wordt de 16 PF alleen in de Verenigde Staten gebruikt.

Van de drie besproken vrijwilligersprojecten in Nederland kent Match de meest uitgewerkte selectie- en screeningsprocedure. Er is een duidelijk protocol dat bestaat uit een intakegesprek, een huisbezoek - dat tevens benut wordt als nagesprek na de training - en een screening door de Raad voor de Kinderbescherming. Deze screening vindt plaats op strafzaken - die al dan niet tot een veroordeling hebben geleid - in de Justitiële Documentatie en geldt voor zowel de vrijwilliger als voor diens huisgenoten van 18 jaar en ouder. Indien er geen strafzaken worden aangetroffen wordt een 'Verklaring van Geen Bezwaar' afgegeven. Bij twijfel over de geschiktheid kan een vrijwilliger toch toegelaten worden tot de training. Dit biedt de mogelijkheid tot observatie en kan meer argumenten opleveren voor afwijzing of toelating.

Training en begeleiding van vrijwilligers

De drie mentoringprojecten die in dit artikel besproken zijn bieden alle uiteenlopende vormen van training en begeleiding. Deze is erop gericht dat de vrijwilligers leren om vanuit de specifieke methodische benadering van het programma aan de slag te gaan.

Bij Youth at Risk is de training en begeleiding gericht op het eigen persoonlijk functioneren van de committed partner (CP). Daarnaast worden enkele handvatten voor de begeleiding van de jongeren geboden, zoals leren communiceren, vragen stellen en het 'omgaan met fouten'. Tijdens het negen maanden durende vervolgtraject is er één keer per maand een trainingsdag voor de jongeren waarbij de CP's aanwezig zijn om de jongeren te coachen. Vooraf aan deze trainingsdag worden de CP's getraind in de methodiek die op deze dag besproken wordt. In het kader van de individuele begeleiding worden de CP's een keer per week door hun teamleider gebeld om het eigen functioneren en de vorderingen van de jongeren door te spreken. Overigens werd door een aantal CP's achteraf gezegd dat men behoefte had aan meer concrete handvatten voor het omgaan met de jongere (Jakobs & Van Wijk, 2002).

Bij COACHING ontvangen de coaches een training van drie avonden. Deze is gericht op een aantal coachingstechnieken, zoals het verzamelen van informatie aan de hand van het scorelijstje, het geven van feedback en het aanleren van probleemoplossingsvaardigheden. De coördinator begeleidt de coach door ongeveer één keer in de drie weken te bellen om te informeren hoe de coaching verloopt.

Match start met een training van drie dagdelen voor de vrijwilliger. Tijdens de training worden de doelstellingen, de werkwijze en de procedures van Match nader toegelicht en wordt ingegaan op de wijze waarop vrijwilligers met de kinderen en jongeren dienen om te gaan. Specifieke thema's zijn: communicatievaardigheden, feedback geven en omgaan met eigen normen en waarden. Daarnaast zijn er intervisiebijeenkomsten waarin ervaringen worden uitgewisseld en vragen en problemen worden besproken.

Uit de meta-analyse van Dubois (2002) naar de effecten van mentoringprojecten kwam naar voren dat de programma's waarbij sprake is van doorgaande training, dus zowel voorafgaand aan als tijdens het mentoringtraject, betere resultaten behaalden dan programma's waarbij dit niet het geval was. Bij programma's die alleen een training vooraf aan het project hadden, werden geen significant betere resultaten gevonden. Een spanningsveld waar training van vrijwilligers zich in bevindt is de verhouding tot de spontane manier van handelen van de mentor, die als kracht benut dient te worden, en het aanleren van communicatie- en gedragsbeïnvloedingstechnieken. Zowel onderzoek als ervaring wijzen uit dat training een positieve invloed heeft. Deze zal echter altijd als aanvullend beschouwd moeten worden.

Conclusie en discussie

In dit artikel zijn drie Nederlandse mentorprogramma's beschreven. Ingegaan is op de conceptuele onderbouwing en de invloed die dit heeft voor de mentorrelatie, de selectie van de vrijwilligers en hun training en begeleiding. Ook zijn veel resultaten uit onderzoek besproken. Ondanks het feit dat de uitkomsten van onderzoeken naar de effecten van mentorprogramma's elkaar soms tegenspreken, kan worden vastgesteld dat mentoring een bescheiden positief effect heeft op het functioneren van jeugdigen. Met name wanneer een mentorprogramma preventief wordt ingezet bij at risk jeugdigen worden effecten gevonden. In deze situaties vormt de sociale ondersteuning die de mentor biedt een protectieve factor die de invloed van aanwezige risicofactoren vermindert. Hierbij bleek dat de effecten groter waren wanneer het contact langer dan een jaar duurde.

Verwarrend bij het interpreteren van de uitkomsten van de onderzoeken is het feit dat onder het begrip 'mentoring' veel soorten programma's schuil gaan met verschillende doelgroepen en interventies. Vaak wordt mentoring preventief ingezet, soms echter is mentoring een onderdeel van hulp die op indicatie wordt geboden. Om het mentoringveld inzichtelijker te maken is het nodig om onderscheid in doelgroepen te maken met hun bijbehorende hulpvragen en een daarbij passend mentorprogramma. Hiervoor kan bijvoorbeeld worden aangesloten worden bij een indeling van Jacks en Boggan (2001). Zij onderscheiden 'ondersteunende mentoring' en 'veranderingsgerichte mentoring'. De ondersteunende mentoring bevat enerzijds laag intensieve mentoring, gericht op het bieden van een maatjescontact, en bestemd voor jongeren die goed functioneren en kunnen profiteren van aanvullend gezelschap. Daarnaast bevat het matig intensieve mentoring, gericht op het bieden van gezelschap en ondersteuning en bestemd voor jongeren die in het dagelijks leven onvoldoende ondersteuning ontvangen. Het programma Match is hier een voorbeeld van.

Veranderingsgerichte mentoring omvat enerzijds intensieve mentoring die gericht is op het bieden van ondersteuning in het dagelijks leven en hulp bij probleemoplossing. Deze vorm van mentoring is bestemd voor jeugdigen die af toe problemen hebben. Het programma COACHING is hier een voorbeeld van. Zeer intensieve mentoring tenslotte is naast de genoemde onderwerpen ook gericht op het bijbrengen van eigenwaarde en respect. Youth at Risk bevat een aantal elementen van deze vorm van mentoring.

Bij deze indeling wordt niet specifiek aangeduid of de mentoring uitgevoerd wordt door vrijwilligers of professionals. Het ligt voor de hand te veronderstellen dat de ondersteunende mentoring door vrijwilligers uitgevoerd wordt. Bij veranderingsgerichte mentoring, zeker waar het de zeer intensieve vorm van mentoring betreft, dient samengewerkt te worden met professionals die zelf ook onderdelen van het hulpaanbod uitvoeren.

Gepaard aan het onderscheid in doelgroepen dient ook de werkwijze die in het kader van mentoring gehanteerd wordt expliciet gemaakt te worden. Ondanks het feit dat het bij mentoring gaat om 'vriendschappelijke ondersteuning' (Galesloot, 2000) kan verdere methodische ontwikkeling een bijdrage leveren aan een betere benutting van de krachten van deze ondersteuning.

Ook is het zinvol om na te gaan hoe de verschillende typen mentorprogramma's zich verhouden tot andere hulpmodules voor jeugdigen en hoe ze aanvullend kunnen worden ingezet. Dat dit zinvol is blijkt bijvoorbeeld uit een onderzoek naar mentoring in combinatie met een vaardigheidstraining (Westhues, Clarke, Watton, & St.Claire-Smith, 2001). Onderzocht werd of een laag intensief groepsprogramma, 'Building Positive Relationships', in samenhang met één-op-één mentoring meer

oplevert voor kinderen dan een mentorprogramma alleen. De conclusie was dat er bij de combinatie significante veranderingen waren in het niveau van eigenwaarde en dat dit bij follow-up bleef.

De beschreven Nederlandse mentorprogramma's voldoen aan een aantal van de kenmerken van effectieve programma's die door Dubois et al. (2002) naar voren zijn gebracht. Belangrijke succesfactoren, zoals het bieden van doorgaande training, het ondernemen van activiteiten en het uitspreken van duidelijke wederzijdse verwachtingen omtrent de contactfrequentie zijn in de programma's ingebouwd. Het systematisch betrekken van ouders bij het programma, wat ook een belangrijke succesfactor is gebleken, wordt in de beschreven mentorprogramma's echter weinig gedaan. Veel verder dan het informeren van de ouders gaat men vaak niet. Gezien de aangetoonde effectiviteit is het van belang om dit onderdeel verder uit te werken, hetzij als onderdeel van het mentorcontact, hetzij als onderdeel van een breder hulpaanbod.

Noten

1. De auteurs zijn werkzaam bij NIZW Jeugd, een landelijke publieke organisatie die zich richt op het vernieuwen en verbeteren van zorg- en welzijnspraktijken voor jeugdigen en hun ouders. Gevoed door de effecten die met mentorprogramma's bereikt worden en gesteund door de positieve ervaringen in het veld wordt overwogen een project te starten met als doel de huidige mentoringpraktijk te versterken. Dit project zal zich richten op het omschrijven van verschillende doelgroepen en werkwijzen rondom mentoring. Ook zal nagegaan worden hoe succesfactoren rondom mentoring beter in bestaande programma's kunnen worden ingebouwd. Vanuit de praktijk dient hiervoor uiteraard draagvlak te zijn. Wanneer u als beleidsmaker, manager of uitvoerder betrokken bent bij een mentorprogramma nodigen wij u uit om op dit idee te reageren (m.berger@nizw.nl, 030-2306532).
2. Om relevante literatuur over mentoring op het spoor te komen, zijn verschillende gecomputeriseerde literatuurbestanden doorzocht op trefwoorden. De computerbestanden die doorzocht zijn: het bestand van de Mullock Houwer Bibliotheek op de trefwoorden 'mentoring', 'peergroep', 'jeugdzorg (generiek)', 'vrijwilligers', 'Big Brother', 'paraprofessionals / ervaringsdeskundigen'; in childdata op 'mentoring' en 'peer'. Gezocht is naar literatuur van 1990 en recenter. In Psychinfo is gezocht op 'mentor', waarbij met leeftijdsgroepen is gespecificeerd, op 'Big Brother', 'Big Sister' en rolmodellen. Er is gezocht vanaf het jaar 2000.

Literatuur

- Beier, S.R., Rosenfeld, W.D., Spitalny, K.C., Zansky, S.M., & Bontempo, A.N. (2000). The Potential Role of an Adult Mentor in Influencing High-Risk Behaviors in Adolescents. *Arch. Pediatr. Adolesc. Med.* Vol. 54, 327-331.
- Beljaars, I.C.M., Berger, M.A., & Slot, N.W. (1987). *Coachesproject. Onderzoeksverslag*. Amsterdam: Paedologisch Instituut, afd. GT-projecten.
- Berger (1984). *Vrijwilligers in de hulpverlening aan probleemjongeren. Doctoraalscriptie*. Amsterdam: Vrije Universiteit, faculteit pedagogiek.
- Berger, M.A., & Booij Y.S. (2002). *Youth at Risk. Evaluatie op basis van de drie pilotprojecten*. Utrecht: Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn (NIZW).
- Berger, M.A., & Slot, N.W. (1997). *Coaching. Handleiding voor coaches*. Amsterdam: Paedologisch Instituut, afd. GT-projecten.
- Bohlmeijer, E.T., & Bolier, L. (2001). Stichting Match: een maatjesproject voor jongeren. *Tijdschrift voor Sociale Geneeskunde*, 79 (8), 506-511.
- Bolier, L., & Bohlmeijer, E.T. (2001). *Een groot hart: een evaluatieonderzoek naar Stichting Match*. Utrecht: Trimbosinstituut.

- Booij, Y.S., & Berger, M.A. (2002). *Youth at Risk 'Coaching for Communities'. Methodiekb beschrijving van een programma voor risicjongeren*. Utrecht: Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn (NIZW).
- Catalano, R.F., Arthur, M.W., Hawkins, J.D, Berglund, L., & Olson, J.J, (1998). Comprehensive Community- and School-Based Interventions. In R. Loeber & D.P. Farrington (Eds), *Serious and Violent Juvenile Offenders: Risk factors and Successful Interventions* (pp. 248-284). Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications.
- DuBois, D.L., Holloway, B.E., Valentine, J.C., & Cooper, H. (2002). Effectiveness of Mentoring Programs for Youth: A Meta-Analytic Review. *American Journal of Community Psychology*, 30 (2), 157-197.
- Dut, F. (2000). *Stichting Match. Instellingsdocument; werkwijze, methodiek en werkprocessen*. Rotterdam: Stichting Match.
- Elliot, D.S., McGill, D.E., Mihalic, S.F., & Grotper, J.K. (2001). *Big Brothers Big Sisters of America*. Colorado: Institute of Behavioral Science.
- Fo, W.S., & O'Donnell, C.R. (1975). The Buddy System: Effect of community intervention on delinquent offenses. *Behavior Therapy*, 6, 522-524.
- Galesloot, H. (2000). Een vriend op bestelling. *Tijdschrift voor de Sociale Sector*, 4, 6-11.
- Glissenaar, I. (1999). Vriendschap op maat. In I. Glissenaar & I. Reijn (red.), *Vriendschap op maat. Georganiseerde support door maatjes en buddy's* (pp. 9-30). Utrecht: SWP.
- Grossman, J.B., & Rhodes, J.E (2002). The Test of Time: Predictors and Effects of Duration in Youth Mentoring Relationships. *American Journal of Community Psychology*, 30 (2), 199-219.
- Haanstra, I. (1998). Grotere experimentatie bij BBBS: ID-Guard vergeleken met Amerikaans programma. *Nederlands Tijdschrift voor Jeugdzorg*, 2, 19-21.
- Herman, K.C., & Usita, P.M. (1994). Predicting BBBS Volunteer Attrition with the 16 PF. *Child and Youth Care Forum*, 23 (3), 207-211.
- Jacks, M., & D.L. Boggan (2000). The Mentoring Center. *'Where young minds cannot fail'*. www.mentor.org.
- Jackson, Y. (2002). Mentoring for Delinquent Children: An Outcome Study With Young Adolescent Children. *Journal of Youth and Adolescents*, 31 (2), 155-122.
- Jakobs, J., & Wijk, A. Ph. van (2002). *Youth at Risk. Verslag van de effecten*. Arnhem: Advies- en Onderzoeksgroep Beke.
- Kazdin, A.E. (1998) Overzicht voor de practicus: psychosociale behandeling van gedragsstoornissen bij kinderen. *Literatuurselectie kinderen en adolescenten*, 5 (1), 5-48.
- Kinds, H. (2002). *Mentoring in het vrijwilligerswerk; een nieuwe formule voor bedrijfsbetrokkenheid en persoonlijke ontwikkeling*. Samenleving en Bedrijf.
- Malmberg, T. (2002). Publiek private partnerships in de sociale sector. *Nederlands Tijdschrift voor Jeugdzorg*, 6 (1), 30-35.
- Masten, A.S. (1994), Resilience in individual development: successful adaptation despite risk and adversity. In M.C. Wang & E. Gordon (Eds.). *Advances in clinical child psychology, Vol. 8.*, (pp. 235-243). New York: Plenum Press.
- Rhodes, J.E., Bogat, G.A., Roffman, J., Edelman, P., & Galasso, L. (2002). Youth Mentoring in Perspective: Introduction to the Special Issue. *American Journal of Community Psychology*, 30 (2), 149-155.
- Schwiebert, V.L. (2000). *Mentoring: Creating Connected Empowered Relationships*. USA: American Counseling Association.
- Thompson, L.A., & Kelly-Vance, L. (2001). The Impact of Mentoring on Academic Achievement of At-risk Youth. *Children and Youth Services Review*, 23 (3), 227-242.
- Westhues, A., Clarke, L. Watton, J., & St. Claire-Smith, S., (2001). Building Positive Relationships: An Evaluation of Process and Outcomes in a Big Sister Program. *The Journal of Primary Prevention*, 21 (4), 477-493.
- Zimmerman, M.A., Bingenheimer, J.B., & Notaro, P.C. (2002). Natural Mentors and Adolescent Resiliency: A Study With Urban Youth. *American Journal of Community Psychology*, 30 (2), 221-243.